

REDACȚIA

Arad, Str. Aulich (Adam)

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria:
pe 1 an fl. 10; pe 1/2
an fl. 5; pe 1/4 de an
fl. 2.50; pe 1 lună fl. 1

Nr. de Duminică pe
an fl. 2.—

Pentru România și străinătate:
pe an 40 franci.

Manuscrisurile nu se întorc.

ADMINISTRAȚIA

Arad, Str. Aulich (Adam)

INSERTIUNILE:

ca și de garonda: prima dată
7 cr.; a doua oară 6 cr.;
a treia oară 4 cr. și timbru
de 30 cr. de fiecare puoi-
cațiune.

Atât abonamentele cât și
insertiunile sînt a se plăti
înainte.

Scrisori nefrancate nu se
primesc

TRIBUNA POPORULUI

IN CONGREGAȚIUNI.

(R.) Cele mai importante afaceri privitoare la viața cetățenească se resolvă la comitat, prin fișpan și vicefișpan. Darile de tot felul, asentările, paza obștească, și peste tot câte năpasturi toate, cele mai multe la comitat se hotărăsc și de la oamenii comitatului purced.

Justiție model n'a avut Ungaria nici odată. Dieta d'asemeni întotdeauna s'a găndit în primul rînd la Unguri. Cu toate acestea a fost vreme, când ne mergea și nouă bine înainte de a ceda apucăturilor de tot felul ale regimului păcătos inaugurat de Tisza, atunci când în comitate aveam și noi cuvîntul și puterea ce ni-se cuvine.

Prin falsificarea alegerilor, prin brutalitățile săvîrșite de administrație, prin felul cum a orînduit Tisza să se facă alegerile de notar și primari (dănd solgăbiraelor putere discrețională de a candida numai pe cine vor), prin întemeierea clasci virilștilor, încetul cu încetul chiar cele mai românești comitate însă au fost prefăcute în pašalicuri unde mamele ajunseseră să-și sperie copiii cu: „Vine fișpanul... Abia ici colo Românii mai pot lupta. Chiar unde situațiunea e mai favorabilă, ca la Arad de pildă, unde în congregație am pătruns — prin alegeri — peste o sută Români și avem și virilști, lupta e puțin rodnică, din cauză că fișpanul găsește întotdeauna majoritate care să-i aprobe toate abuzurile.

Așa că până și dintr'o afacere ca de pildă hojiile lui Krivány, se face chestie de naționalitate, și pe când noi ceream înfrinerea abuzurilor și pedepsirea celor neglijenți și culpabili, majoritatea fișpănească vota încredere vicefișpanului, care s'a dovedit a fi un „kortes“ de frunte și un mare prigonitor al Românilor.

În comitatele ungurești, prigonirea aceasta, se înțelege, se aplică asupra — oșopîșiei.

Ori-ce arangement vor fi făcut deci paridele din Dieta și ori-ce legi s'ar aduce, câtă vreme comitatele sunt cărmuite tot de satrapii lui Tisza și Bánffy, a vorbi de era nouă sub Széll, este o șarlatanie.

Aceasta o mărturisesc chiar admiratori de ai lui Széll. „Hazánk“ (Nrul de la 19 c.) cere deci ca Széll să curățe comitatele, să le scape de fișpanii nărașiți — sub guvernele trecute — în toate relele cunoscute și posibile. Până acum n'au demisionat adevărat mai mult de cât doi fișpani, unul din Ardeal, altul din Țeara-Ungurească. Să-i trimită deci în pensie bine-meritată cel puțin pe cei cari s'au făcut faimoși prin apucăturile lor sêlbactice, ca Szalavszky din Trencin de pildă și chiar ca fișpanul Aradului, sub care s'a furat comitatul în cât cetățenii 16 ani o să fie sliși a plăti dare suplimentară stabilită chiar peste maximul, cât prevede legea că e permis a stabili.

Până acum se pare însă că Széll și colegii sei nu se prea gîndesc la toate aceste, ci despre viața din comitate la știre doar' numai prin adresele de omagiu ce li se aduce sub presidența satrapilor tiszaiști, cari cum s'a întemplat la Arad, — după ce au servit pe Tisza ear' pe Bánffy îl asigurau de neclintită adesiune și pe disidenți (cari au pregătit terebul pentru Széll) îi desaprobau, îndată ce a venit Széll la guvern, li s'au prosternat și lui...

Acolo, unde naționalitățile au glas în congregație, să ia deci cuvîntul și să arete nu numai neîncrederea față de fișpanii lui Bánffy, dar' prin anume adrese aduse în discuția congregațiilor să accentueze că era nouă sub asemeni satrapii nimeni nu speră.

„Crisa în perspectivă“ — dincolo. Sub acest titlu creștin-social „Reichspost“ din Viena scrie:

„Din parte foarte bine informată ni se împărtășește, că demisiunea contelui Thun e foarte apropiată în urma unor nedumeriri acute (?). Se pune în vedere retragerea lui deja pe timpul sărbătorilor de Paști; ear contel Thun însuși ar avea de gînd a lua cu sine ordonanțele de limbă. Ca urmaș al lui se pomenesc următoarele nume: bar. Chlumetzky, prințul Auersperg și bar. Dipauli“.

Despre eventuala demisie a ministrului president cisleitan au pomenit în cele 2-3 săptămâni de pe urmă și alte foi, punîndu o în legătură atât cu chestiunea împăcării între Nemți și Cehi, cât și cu aceia a pactului economic dualistic. Știrile acestea apar mai ales de când e Széll la putere.

Urmările și aparițiunile ce isvoresc din politica de maghiarizare.

(Din broșura lui „Hungaricus“.)

„Hungaricus“ vorbește în capitolul acesta și despre pactul economic austro-ungar și despre tendințele Maghiarilor de a ajunge la independența economică a Ungariei. El zice într'altel:

„Desfacerea Ungariei de Austria este nu-i vorba, idealul aproape a tuturor oamenilor de stat maghiari; totuși Ludovic Kossuth, cel mai de frunte reprezentant al lor, a apêrat această idee propovăduind totdeauna înțelegerea necondiționată între Maghiari și celelalte popoare din Ungaria. O Ungarie independentă, în care Maghiarii ar trebui să poarte o luptă de nimicire contra celorlalți concetățeni, se păru chiar și aventurierului Kossuth ca ceva imposibil, o stîrpitură moartă, ba și perirea. Germanii, Românii și Slavii cei credincioși monarhului și imperiului nu s'au împrețenit cu gîndul lui Kossuth al „egalei îndreptățiri cinstite a naționalităților“, deoarece ce întreg planul lui Kossuth li se păru identic cu surparea monarhiei habsburgice, la care țineau neclintiți și cu credință“...

„Lozinca Maghiarilor în toate luptele puse de ei la cale era: constituția. După ce compromisul de la 1867

îndeplinise pretenșiunile Maghiarilor cele mai departe mergătoare și le asigurase o cărmuire autonomă într'o măsură, cum niciodată înainte nu o posedeau, de când Ungaria fu scăpată de domnia Turcilor prin trupe împărătești, guvernele ungare credeau a face servicii maghiarismului cu aceea, că nesocotesc cu desevîrsire constituția cu atîta foc eluptată față de nemaghiari“...

„În cercurile triplei alianțe se trec mai de tot cu vedere stările interne destrabalate din Ungaria, ear' Maghiarii sunt cu predilecție priviți numai din punctul de vedere al politicii externe. Ele vîd în maghiarime acel factor, căruia i-se datorește, că Austria cea veche decăzută politicește, din punctul de vedere financiar și economic, s'a putut ridica ear'și la înălțimea unui stat capabil de viață. Cercurile acelea își fac o iconă favorabilă despre maghiarimea, crezînd mai ales în timpurile de față, cănd în țările ereditare Nemții sunt striviți la perete, ear' organismul statului e paralisat prin pretenșiunile Slavilor, că toemai acum Maghiarii sunt de privit ca pirghia de căpetenie a monarhiei habsburgice.

„Această părere a fost trezită mai ales prin aceia, că cercurile guvernamentale ungare cu rîvnă se opintiră a influența opiniunea publică a străinătății și cu totul îndeosebi aceea a Germaniei, și a înfașoșa politica lor ca singură justă. Îndată însă cum cineva examinează situația mai aprofundat, reiese, că adevărata iconă de loc nu corespunde cu arătările falacioase ale Maghiarilor, și că, dacă ar fi să se facă socoteală numai pe baza acestor arătări, ori-cine ar trebui să fie pregătit, că face socoteală fără birtaș.

„O pricepere mai bună a lucrurilor chiar și face progres. Și e lucru firesc, căci apăsarea, exerciată asupra Germanilor din Ungaria în privința națională, apare puțin menită a provoca la Nemții din Austria și din Germania încrederea în asigurările Maghiarilor. Mai ales în Germania se tot înmulțesc voci, care se ridică cu hotărîre în contra gospodăriei maghiare în Ungaria. În timpurile recente se poate semnala în această privință o schimbare îmbucurătoare și deplină a opiniunii publice din Germania, unde ea se ocupă de întrebarea: este oare justificat, din punctul de vedere al poporului german, asprigini o politică, care țintește nimicirea națională a 2 milioane de Nemți?“

Regimul nou și Sașii.

Deoarece-țe foile maghiare mai toate înfașoșau altfel primirea deputaților sași de cătră Széll de cum o descrieseră raportorul lui „Sieben. deut.-Tagblatt“, scăzîndu-i cu mult însemnătatea și bagatelisînd o peste tot oficioasa „Magyar Távirati Iroda“ a publicat următorul comunicat:

„Ministrul-president declară, că totdeauna a avut atragere cătră Sașii din Ardeal,

pentru că le cunoaște și le stimează valoarea. De aceea e foarte departe de cugetul de a-i scurta în ceva. fie cât de puțin. N'au să-și teamă limba, naționalitatea, interesele culturale, pe cari guvernul le va ocroti și le va promova; dar' pretinde, ca Sașii să fie în prima linie cetățeni de stat și să se de de fiii credincioși ai patriei și ai statului maghiar (ori ungar? Red. „Tribunei Poporului“) Dacă deputații lor fac parte din partidul guvernamental sau stau afară de partide, n'are a face, și nu schimbă întru nimic simpatiile ce le are pentru Sași. Speră că nu li vor detrage spriginul“.

„Kronstädter Zeitung“, organul Sașilor „verzi“ după-țe reproduce raportul publicat de „Sieb. d. Tageblatt“ asupra „visitei de etichetă“, ce au făcut-o deputații sași prin 4 deputați ai lor: Bruckner, Brennerberg, Schwicker și Trauschenfels ministrului președinte Széll, serie cu privire la răspunsul acestuia următoarele:

„Răspunsul sună dar' cu totul altfel, de de cât se pută conchide după primele știri, cu toate acestea nu ne poate în adevăr mulțumi; căci Széll și aici, consecuent cum este, se pune pe punctul de vedere al statului unitar maghiar, care e înfașigat ca un ideal, spre care trebuie să niuească toți cetățenii. Széll n'a spus așa dară deputaților. că i „roagă“ de a fi „cetățeni fideli ai patriei și buni patrioți“, ci a zis, că preține de la fiecare să nu se simtă numai ca „locuitor“, ci ca „adevărat cetățean“ ai țării, ceea ce nu este, de cât o alusiune, deși delicată în același sens. Ce i drept, ultimele propozițiuni exprimă față cu noi recunoaștere și scut. Ce valoare însă are aceasta în general, dacă protectorul se mărturisește înainte de toate, ca promovător al clădirei statului „unitar“ maghiar o simțim în așa măsură, încât nu putem să ne bucurăm de asemeni frase.

Mai departe critică „Kr. Ztg.“ observarea, ce a făcut-o vorbitorul delegațiunii deputaților Sași, că „și ei au primit în general și peste tot programul guvernului cu simpatie și aplauze“.

„În general“ și „peste tot“, zice „Kr. Ztg.“, programul guvernului se bazează pe principiul statului național maghiar. El stă, prin urmare, principial pe altă basă, decât noi, căroră ni-se pare, că programul nostru popular și legea de naționalitate este o basă minimală a dezvoltării naționale și a priincioasei progresări a patriei noastre. Pe o basă stă Széll, pe cealaltă basă stau deputații sași credincioși poporului, și credem că și Schwicker. De ce treabă este dar acea frasă despre recunoașterea și simpatia pentru programul guvernului peste tot?

În fine foaia „verzilor“ exprimă dorința, ca să se găsească între deputații sași unul, care în dietă să supună programul guvernului unei critice obiective săsești.

DIN ROMANIA

Statua Cogălniceanu.

Comitetul executiv pentru ridicarea în Iași a statuei lui Mihail Kogălniceanu a adresat publicului următorul apel:

Sunt șapte ani de când Mihail Kogălniceanu a încetat din viață.

Națiunea Română și-a făcut pioasa datorie de a-l petrece la locuința eternă, cu toată solemnitatea și cu toate onorurile cunvenite unui asemenea băbat.

Aceasta însă nu e de ajuns. Românii trebuie să perpetueze memoria acestui fruntaș al Națiunei printr'un monument care să arate profunda lor recunoștință pentru acelea ce mai bine de o jumătate de secol i-a încălzit cu focul patriotismului și i-a condus cu geniul său pe calea luminoasă a propășirii, către idealul de secol

dorit, al constituirei lor într'un singur stat, liber și independent.

În acest scop s'a constituit în Iași un comitet general sub președinția înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitul Moldovei și a Sucevei, pentru organizarea unei subscripțiuni publice, care să dea contribuții la ridicarea în a doua capitală a României, acest leagăn al Unirii, Statuia de Bronz a lui Mihail Kogălniceanu.

Comitetul e ast-fel compus:

Președintele: Nicolae Culișanu, rector al Universității din Iași.

Vice-președinți: P. Poni, profesor universitar; I. Burada, prim-președinte al Curții de apel.

Casier: C. Climescu, profesor universitar.

Secretari: dr. Harmuzescu, profesor universitar; D. Cădere student.

Chestia națională.

Răspunzând unei întrebări, privitor la chestia națională dl D. Sturdza a zis următoarele:

Chestiunea națională s'a mai îngropat, după opinia dlui Camărășescu, prin acțiunea guvernului în chestiunea școlilor din Brașov.

În cât privește subvențiunile acordate de dl Take Ionescu, de cari nu a vorbit dl Camărășescu — am zis că rău s'a făcut să se trimită bani în Transilvania pentru a se corupe conștiințele. Aceasta am zis, și aceasta mențin și astăzi. Câteva mii de lei pentru școlile din Brașov au trecut și puteau trece, mai ales că era o rentă provenită din donațiuni vechi; dar sute de mii de lei nu puteau trece.

Sumele ce datează statul roman bisericilor și școlilor din Brașov se puteau da desigur, nu pe ascuns: dar de la 40.000 ori 50.000 lei până la 140.000 e cale lungă, și chestiunea de 140.000 lei a notificat-o guvernul conservator la Viena, cu luni de zile înainte de a vorbi eu de sumele cheltuite în Transilvania. Eu am tras numai concluziunea, că corupțiunea este un lucru rău.

Sgomorul care s'a făcut împrejurul chestiunii de la Brașov, e un mare păcat înaintea lui Dumnezeu, fiindcă e o chestiune care nu aparține partidelor din țară, ci care aparține unei instituțiuni culturale.

Trebuie să avem mai mult respect de aceea instituțiune și să ne oprim de a falsifica și de a inventa documente, nu ca să ajutăm bisericii și școlii, ci ca să făurim un instrument de atacuri nedemne. (Applause).

Am să mai spun încă un cuvânt asupra conparațiunii făcute de onorabilul dl Camărășescu între Franța și România, puind înainte de o parte Alsacia și Lorena și de altă parte Transilvania.

D. I. Camărășescu. Protestez, nu am zis astfel.

D. Dim. A. Sturdza, președinte al consiliului. Dacă dregăți ceea-ce ați zis, e altceva. Foarte bine faceți, și îmi pare bine de această retractare. Ați zis însă că, precum Franța stă dinaintea Alsaciei-Lorenei, astfel stăm noi în fața Transilvaniei. A relevat cuvintele domniei tale este un drept al meu,

D. T. Camărășescu. Cer cuvântul.

D. Dim. A. Sturdza, președinte al consiliului. Franța poate crede că are reclame de făcut asupra Alsaciei Lorenei; nu noi avem să examinăm această chestiune, căci ea privește pe Franța. E însă cert că nici dl Camărășescu nu ne va putea arăta pe ce basă noi am putea reclama Transilvania.

Asemenea vorbe nesocotite nici în secret, nici pe față nu se pot spune; iar când se spun, în ori-ce mod ar fi, ele reprezintă apucături bolnăvicioase, menite să amănască câte-va momente pe cei ușurei la gând și mai ușurei încă la vorbă.

A mai repetat dl Camărășescu acușarea dlui Titu Liviu Maiorescu că nu am aplicat legea privitoare la sumele ce sunt a se trimite școlilor din Brașov. Nu am aplicat legea fiindcă ma'm găsit în fața unei cauze de forță majoră. Nu voiam, după cum am spus și altădată, să se închidă școlile din Brașov cu banii noștri. Se urmează și astăzi tratative, ca renta ce se dăvine bisericii și școlii din Brașov să se dea de guvernul român cu știrea guvernului ungar, căci Brașovul este un oraș care se ține de Regatul Ungariei.

DIN AUSTRIA.

Dieta Boemiei e deschisă deja de o săptămână și până acum nu s'a întâmplat nimic diu ceea-ce ar fi merit a interesa lumea politică, mai ales nu în direcția națională. Sedințele decurg liniștite. Mandatele deputaților nemți absenți n'au fost nimicite, auzume la intervenția președintelui clubului deputaților cehi în reichsrath Dr. Engel. În locul mai înainte semnalatului ceh bătrân pronunțat Dr. Zalka, a fost numit de către M. S. locțiitor al marșalului-suprem al țării (Oberstaadmarschall-Stellvertreter), Wohanka, președintele camerei de comerț și industrie din Praga ceh-ținăr din cei mai moderați sau ceh-bătrân din cei mai înaintați. Tocmai o depeșă de ieri anunță, că a fost primit la audiență de către Monarch. În calitatea pomenită el ocupă postul de vice-președinte al Dietei.

În privința legii pregătite de Thun, care era sau are încă să înlocuească toate ordonanțele editate până acum privitor la egalitatea îndreptărire a limbii cehice și germane, oacă ce se scrie din Viena lui „Nâr. Listy“:

„Știm din izvor foarte bine informat, că până în momentul acesta nu e gata nici un fel de lege asupra regulării chestiunii de limbi. Din luna Februarie însă se adună în ministerul de interne cu activitate fe-

brilă material despre stările etnografice în Boemia. Lucrările pregătitoare pentru această lege țin deja de un an de zile. Când în anul trecut guvernul concepușe ideea unei asemenea legi, el puseși toate la cale pentru a fi realizată. În sinul comisiei, care lucra la ea, nu domnea armonie deplină de vedere, dar ca principii cardinale totuși fuseseră luate cele următoare: *unitatea țării și a administrației; deplina egalitate îndreptărire a celor două limbi din țară*.

Membrii comisiei favorabili cererilor opoziției germane, propuseră ca în cercurile (politica administrative și judeciare), unde elementul cehic nu trece peste 5%, arățiile cehice să fie primite ca atare, dar' rezolvite în limba nemtească. Aceeași măsură să se aplice în cercurile cehice cu arățiile nemtești în aceleași condițiuni. Pentru cercurile, unde minoritatea celeilalte naționalități e sub 25%, era să fie introdusă dispozițiunea din ordonanța editată de Gautsch.

Ca cercuri mixte cu egale drepturi ale ambelor limbi erau să fie declarate acelea, unde cealaltă naționalitate reprezintă 25% depopulație.

Praga era să ocupe poziție cu totul deosebită. Cealaltă parte a comisiei în-ă stătea pe punctul de vedere, că excluderea uneia dintre cele două limbi ale țării din curare ori curare ținut nu sta în coglăsură nici cu legile existente, nici cu cerințele serviciului.

Contele Thun la urma urmelor și ar fi cumpus o combinație, ale cărei amănunte sunt necunoscute; totuși se știe atata, că combinația lui rezolvăște valoarea egală a ambelor limbi, dar' la în multă considerare pretensiunile Nemților privitoare la calificățiunea limbistică a funcționarilor nemți.

Correspondentul adaogă, că pe bazaaceasta s'ar putea face o împăcare între cele două națiuni.

O alta foaie cehică, organul fruntașului ceh Pařak, declară adevărat, că contele Thun, precum în vara trecută, așa și acum se gândește la punerea în vigoare a unei legi despre egala îndreptărire a limbilor pe baza §. 14. dar — zice — toată această afacere n'a luat încă conturi concrete și nici n'a fost încă pertractată în consiliu de ministri.

După aceeași foaie sesiunea Dietei Boemiei va dura până la 15 Maiu, ceea-ce ar fi mult mai lungă vreme, decât ori-și când până acum. Deși contele Thun admoniază pe conducătorii cehi a nu pune pe tapet sau cel puțin a nu rezolva în Dieta chestiunile, care ar putea irita pe Nemți astfel încât să devină și mai neaccesibil pentru o împăcare, totuși ziarele cehice stăruiesc cu rivă, ca Dieta tocmai de chestiuni politice să se ocupe.

Revista externă.

În Macedonia.

Numirea prințului George în postul de comisar al puterilor în Creta, organizarea sistematică a autonomiei cretane au pas capăt o dată pentru tot-d'una turburările și macelurilor cari au bântuit altă dată în această frumoasă insulă.

Atenția Europei se îndreaptă acum exclusiv asupra Macedoniei. În această provincie balcanică ferbe. Sub aparentă liniște se ascunde o vecinică amenințare a păcii. Mai zilele trecute o bandă destul de numeroasă de Bulgari a încercat din nou să ațite o mișcare insurecțională, dar au fost măcelăriți și împrăștiți de către armata turcească.

Aceste încercări de insurecție sunt deocamdată puțin prim-jdoase și repede stinse. Dar nu este oare de temut că într-o zi, ivindu-se de odată din diferitele părți ale Imperiului, ele vor putea da naștere unui incendiu mistăitor și iresistibil?

Poarta urmărează o politică șireată. Bulgarii, Grecii, Sârbii, interesați de o potrivă la eventuala moștenire a Macedoniei se priveghiază reciproc. În cas când una din aceste națiuni ar lua armele, celeilalte de sigur ar apuca-o de mână. Și apoi Poarta mai se bizue pe interesele pacifice ale marilor puteri. Rusia va împiedica Bulgaria, Austria pe Sârbi de a turbura pacea; iar grecia trebuie să fie mulțumită că s'a ales — aproape — cu Creta în schimbul bătăiei suferite.

Toate bune; dar dacă într-o zi Bulgaria s'ar alia cu Serbia pentru a începe o acțiune comună? Exemplul Greciei dovedește, că Turcia, chiar victorioasă de ar eși dintr'un război contra acestor țări creștine, nu se va alege decât cu pagubă.

Singura politică înțeleaptă a Turciei ar fi să-și creeze în Macedonia chiar aliați. Populația aromânească macedonuană s'a arătat tot-d'una ostilă agitațiilor bulgaro-sârbești și a manifestat tot-d'una lealitatea-i și devotamentul către tronul Sultanelui. Dacă guvernul turcesc ar face populației aromâno-albaneze concesiuni de natură culturală și confesională, dacă această populație s'ar putea bucura în Macedonia de libertăți suficiente, siguranță și viață națională, Turcia ar căpăta într'însa cea mai bună garanție contra agitației comitetelor revoluționare.

Fără acest aliat interior, toate măsurile militare, toată diplomația șireată nu va fi de mare folos.

FOIȚA „TRIBUNEI POPORULUI“.

NEBUNI ȘI CRIMINALI

ÎN LITERATURA.

În revista italiană „*Nouva Antologia*,” criminologul Cesare Lombroso studiază pe criminal și pe nebun în drama și romanul modern.

Autorul examinează sub acest punct de vedere „Strigoii” lui Ibsen, „Nora” de același autor, „Hedda Gabler”, de aceeași, „Borkman” tot de Ibsen, „Casa morților” de Desroilewski, Crimă și pedeapsă de același „B-știa omenească” de Zola, etc.

Apoi Lombroso supune aceleași analize romanului și teatrului antic, și constată, că în această literatură nu întâlnim nici nebuni nici criminali adevărați. Cu alte cuvinte, un psihiatru, studiind tipurile de nebuni și criminali — născuți — cari după teoria lombrosiană sunt, precum se știe, tot o specie de nebuni, — ar găsi simptome cunoscute și studia și ar putea clasifica tipul, ca și cum ar fi real. Dimpotrivă în literatura veche, crimă și nebunia nu sunt manifestări psihologice întemeiate, și înfăptuite în mod logic.

Causa o găsește Lombroso în faptul, că în antichitate problema nebuniei și a cri-

mei n'a fost științificește studiată, pe când azi autori mari ca Ibsen, Zola și alții, se folosesc de datele științei ca să creeze tipuri științificește caracterizate. Pe de altă parte, numărul nebunilor, degenerațiilor și criminalilor a crescut în mod enorm în zilele noastre, așa că scriitorii și dramaturgii au sub ochi mai multe exemple vii ca altă dată.

Lucru curios, constată Lombroso, publicul admite fără obiecție în roman și în teatru niște personaje, cari sunt încarnarea însăși a teoriilor științifice pe cari le respinge același public.

Eu găsesc și mai curios faptul că Lombroso este incapabil să tragă dintr'un fapt constatat inconcluzia logică, atât este de orbit de teoriile sale, de generalizarea pripită a unor observări superficiale și incomplete.

Mai întâiu e prețioasă mărturisirea lui Lombroso că autorii moderni se servesc de datele „științei” pentru a crea tipuri științificește caracterizate. Aceasta este cea mai aspră critică ce s'ar putea adresa unor literați. În „*La Bête Humaine*”, de pildă, Zola a luat direct din teoriile „științei” lombrosiane tipul criminalului din instinct sexual pervertit. Dacă acest tip este real, — după cum pare a reieși din unele cazuri, foarte rare, de asasinat din pornire sexuală — el este însă așa de rar, în cât numai oamenii

speciali, știi de siguranță, temerarii, criminologii etc au ocazia de a-l studia. Literatura — și mai ales cea naturalistă — nu trebuie să se ocupe cu asemenea monstri extrem de rari, de oare-ce literatul nu poate, prin proprie observație, să creeze o asemenea ființă excepțională; el trebuie să recurgă la cărțile de criminologie patologică. Și apoi interesul ce purtăm unor asemenea monștri este interes științific, ear' nu de natură literar-emoțională. În literatură vrem să ne regăsim sentimentele, pașim și aspirațiile noastre, ear' nu ale unor monștri excepționali; și apoi nici măcar interes general-social nu au aceste ființe.

Pe de altă parte, afirmația că azi numărul nebunilor și criminalilor născuți s'a mărit este earăși pripită, căci nu se poate verifica și nu e verosimilă. Statistice din trecut nu există, și apoi nebunii altă dată erau clasăți adesea sub alte denumiri: visionari, vrăjtoare etc.

În sfârșit Lombroso se miră că acceptăm, în literatură, personaje cari sunt încarnarea teoriilor științifice pe cari le respingem. Aceste teorii „științifice”, de cari vorbește Lombroso, sunt propriile lui generalizări. Se știe că Lombroso și împinge mania până a recunoște în fie-care criminal din naștere Discipolii lui Lombroso, împingându-i teoria la absurd, califică de degenerați aproape pe toată lumea. Teoria

Lombrosiană mai afirmă încă ereditate crimei, ereditate a-tot-puternică și care foarte rar poate fi învinsă prin educație.

Dacă acceptăm aceste teorii în unele opere literare, cauza e pe deoparte că ele nu se prezintă în mod atât de absolut cum e formula teoretică; pe de altă parte însă, valoarea literară a operei ne face să fim mai indulgenți față de pretinsa știință pe care autorul vrea să o facă pe cale literară. De pildă; les Rougon Macquart, colosală operă a lui Zola, este admătată de mulți cari resping teoria lombrosiană; dar însemnata valoare literară și socială a acesteia opere ne face să trecem cu vederea partea ei slabă, care e tocmai pretenția lui Zola de a determina în mod „științific” caracterele psihologice și fiziologice membrilor familiei Rougon-Macquart în virtutea legilor eredității.

Ceea-ce crtăm literatului Zola, care a avut slăbiciunea să pozeze în mod de știință pe Lombroso, care are slăbiciunea să facă știință cu fantasia.

Faptul că în literatura modernă se întâlnesc atâția nebuni și criminali după tipul lombrosist se datorește tocmai caracterului fantazist, seducător pentru literați al acestei teorii. Din neorocire teoria a sedus însă foarte puțini oameni de știință.

NOUȚĂȚI

Arad, 21 Martie n. 1899

Treceri cu duimă la neconfesionalitate. Lui „*Kelvi Ertesitő*” se vestește din Szatmár-Németi, ca la preotul romano-catolic de acolo au venit 100 de familii declarându-i, că vroesc să iasă din sinul bisericii și a îmbrătoșa neconfesionalismul, dacă autoritatea bisericească nu renunță la proiectul său, a zidi o nouă biserică aruncând o nouă dare asupra credincioșilor. Deoarece, zic, populațiunea și așa e tare împovărată prin tot felul de contribuții, credincioșii declarară, că la nici un cas nu primesc noua încercare, mai ales fiindcă contribuția proiectată ar fi să fie plătită patru ani d'a rândul. Încă nu se știe cum se va răsândi autoritatea bisericească; dar cazul totuși e caracteristic pentru nația „singură alcătuitoare de stat” și cea cu aspirații „civilizatoare în Orient.”

Neamurile au înfundat cercul Șiriei cu scrișori în cari imploră voturi pentru candidatul lor Dr. I. Németh. Cum a ajuns înăru advocat să pună umărul său la clădirea neamurilor tocmai acum când se elătină rău, ne dumereste următoarea epistolă ce primim din Pâncota, de la acelaș alegător fruntaș din peana cărora am mai publicat câteva rânduri în numărul de Duminecă a ziarului nostru:

„Onorată redacție! Nici la alegerea pentru ablegați în Dietă n'am văzut frământare mai mare ca acum, că e vorba să alegem deputat sinodal în cercul Șiriei. Cortes mare s'a făcut părintele Morariu din Măderat care deși fost a păcălit zdravăn de capul neamurilor, care nu l'a lăsat să candideze la Buteni și nu l'a împărțit de beneficii doi ani, cum era vorba, pentru că în curând merge Georgia în tract, totuși fiindcă i-s'a dat brău roșu, lucrează acum pentru candidatul neamurilor, nepotul său Dr. I. Németh.”

Va să zică, după pilda de sus dată, s'au găsit și preoți cari ar voi să introducă și ei nepotismul cel puțin la câte o alegere sinodală!

Ni s'au mai arătat de altfel și scrișori de ale nepoților din Arad, cari cu o uimitoare îndrăzneală solicită, ba chiar profund voturi până și de la alegătorii, cari în viața lor tot contra neamurilor au votat. Scrișorile sunt cât se poate de rău „concepate”, ceea-ce nu împedecă a fi odioase, lucru pe care-l știu de altfel și autorii, căci roagă pe cei cără cari le adresează să le nimicească îndată. În sinod totuși poate să ajungă vre una. Îndeoșebă a tăbărit asupra învățătorilor bibliofili dl Ceontea, care — știm și noi — are tot interesul ca tot neamurile să rămână la putere... Altfel e rău cu gospodăria de la — tipografie!

Ori-ce poticneală este însă de geaba: bagajul are să plece!

Echitatea, dreptatea și buna cuviință ori cât au fost nesocotite după crasă, când cu o adevărată furie erau ocăriți tocmai cei cari întemeiaseră și făcuseră gloria „Tribunei”, încetul cu încetul oamenii revin la sentimente mai bune. Astfel mai zilele trecute confrății nostri dela Sibiu aduceau elogii autorului unei broșuri germane, care chiar acum a inundat Germania întreagă și alimentează și ziarele noastre, deși odată îl declarasă nu numai lipsit de ori-ce calitate pe acest autor, dar ei-că-l dovediseră „trădător”... Mai alaltă-ori reproducea apoi o recenziune tot a unui amic al nostru, dintre cei mai timeri, cărui cărăși nu de mult îi tăgăduiseră ori ce talent... Adevărat că deocamdată nu le amintește — numele!

Veni-va însă vremea, când confrății nostri vor face și această amendă onorabilă.

D'ale miliției. Ministerul „comun” de războiu a orânduit, că rezerviștilor (rezerva de întregire, *Ersatzreserve*) armatei și marinei, cărora pedeapsa și cercetarea militară, la care erau osândiți și supuși, li-s'a ertat pe baza amnestiei preinalte dela 2 Decembrie a. c., li-se va socoti răstimpul, în care erau ținuți în evidență ca lipsiți, tot în totalitatea vremei la care sunt obligați a face serviciu. Ba și mai mult: pomeniții rezerviști nici nu pot fi ținuți să completeze ulterioar deprinderile de arme de care se subtraseră.

Pietate patriotică. Luni, 20 Martie au trecut cinci ani, de când a murit sfântul din Torino. Dar' ciudat, foarte ciudat, ca în aceea zi nu s'au dus patrioții la mormântul lui, ci atât clubul independist de sub președința lui Franzi, fiul sfântului, cât și clubul universitarilor au decis să meargă la cimitir numai Dumineca viitoare, la 26 Martie. Pe semne de teamă, că „nația” ce nu face parte din aceste două focare kosuthiște, n'ar veni, nu și-ar întrope ocupația zilnică din cauza acestui act de pietate patriotică ei dacă va lua parte, se va duce acolo numai din „heez”, adică la o privesc fără preț de intrare. Apoi mai este și acea caracteristică, că tinerimea universitară a ales de orăter festiv al actului de pietate pe fiul deputatului ovreu Chorin. Și aceasta e pe deplin în regulă: căci secretarul cel mai intim al sfântului era ovreul deputat Helfy (Helfman) Ignăcz, iar secretarul fiului său este tot deputatul jidan Pichler, cel cu fața de *Thersites*.

Cea mai nouă, cea mai bună și cea mai ieftină

Carte de bucate

A apărut în „Biblioteca noastră”

Poftă bună!

Carte de bucate de Zotti Hodos. Atragem atențiunea cetitorilor asupra acestei cărți, care conține sub 420 de numere, peste 600 de rețete și anume cele mai bune rețete din bucătăria practică și modernă. Această carte să poate întrebuița în ori-ce gospodărie românească. Partea cuprinde atât rețetele bucatelor celor mai simple cât și rețete de bucate mai complicate; și adică: Supe, Ciorbo, arsiete postate, rosoluri, aspiciuri, galantine, fripturi naționale și franțuzești, torte, parfeyuri înghețate, ceaiuri, licheruri etc. etc.

Prețul 70 cr. plus porto 5 cr. se află de vinzere la Dna Zotti Hodos. Caransebeș.

Felurimi.

Razele „Roentgen” Mai zilele trecute un profesor dela facultatea de medicină din Praga ținu o prelegeră publică despre aplicarea razelor „Roentgen” în știință și mai ales practica medicală, dându-li-se acestor experimente chiar numele propriu: *skiagrafia*. Profesorul a arătat în demonstrațiunile sale: skiografiile mânelor frante înăuntru, se intrat în mână, exsudate din pept etc. A fost adusă o fetiță, asupra căreia fură lăuate să cadă razele *invisibile* „Roentgeniare:” pe placa ce stetea în dosul ei eși la iveală scheletul fetiței vie și, spre cea mai mare mirare, publicul văzu înima vie a copilului cu mișcările și bătaile ei. Profesorul a arătat apoi o mulțime de organe ale corpului și obiecte surșine aflate și descoperite în trupuri cu ajutorul razelor „Roentgen”; cele mai interesante erau: arterii încăleinate, felurite frânturi ale oaselor, gloanțe în cranu, lucruri surșine în intestine, exrescente, exsudate, țesături stricate din înăuntru organelor corpului. Una din cele mai atrăgătoare demonstrații era: circulația sângelui în creier; apoi: două pui de pisică, împreunate una de alta cu spate, încă înainte de a fi eșit la lumină; tot așa

doi copii lipsiți la oaltă nainte de a se fi născut. Razele „Roentgen” — după spusa profesorului — au importanță și în ale culinei, că-i prin ele se poate descoperi felurite falsificări de lucruri comestibile; așa spre pildă a arătat deosebirea între boabele cafelei adevărate și unei falsificate; între făina curată și amestecată diferite substanțe, anume spaificate; surprindere a produs, cum prin misterioasele raze *invisibile* s'a descoperit vapseala de pe unele obiecte unde nu s'ar bănuie nici pe departe vre'o falsificare, așa spre pildă: colorarea verde a crastaveților fini și a „mazerei verde”, ce se vind în prăvălii ca „delicatețe”; s'a dovedit ca vapsele cu soluție de o sare de cupru; macaroanele vapsele a galbeniu cu sare de chrom, să apară cum că ar fi făcute cu multe ouă, etc. În curând pe semne se vor înăfina la orașe niște stațiuni de observațiune, unde cu ajutorul razelor roentgeniene se vor putea examina lucruri de mâncare.

Partea literară.

O amăgire.

În vara anului trecut într'o seară, pe când ședeam ca de obicei înaintea ușei ospătării și priveam la frumuseța munților Tiroliului, mă pomenesc deodată cu un prieten ce venea grăbit la mine cu o carte în mână. Fără multe alte începe să mi explice plin de bucurie, cum tocmai în momentul acesta cată să dăspă o păstorită, care pentru rara sa frumusețe e anumită în tot ținutul, și că ar fi în apropiere, de abia câte-va oare pe un platou frumos de pe Alpi.

Astfel vorbindu-mi prietenul meu mă invită ca în dimineața următoare să întreprindem împreună o excursiune pe Alpi pentru a putea admira frumuseța renumitei păstorite. — Barometrul arăta a umezeală brotaci cântau a ploae; și cu toate acestea ne am hotărât a ne executa planul, atrași ca prin farmec de o frumusețe închipuită.

Ne am sculat des de dimineață și am pornit la drum. — De asemeni și soarele să suia sus din vreme de unde și vărșa razele ferbinți pe cari le simțeam până la asoldori.

Drumul ni se părea din ce în ce mai greoiu, sușul mai anevoios, căci sudorile curgeau șiroae de pe noi. Din „câte-va oare” se făceau tot mai multe; dar ce are a face, pentru o frumusețe rară faci totul.

În curând cerul se întunecă, o ploae torrențială începe să ne ude până la pele, încât numai speranța în frumoasa lună de pe Alpi de a ne reda pe renumita păstorită ne mai ținea energia. — Sub ospitalul coperiș în apropierea și societatea mult doritei păstorite se vor uita toate necazurile.

În fine iată ne ajunși-uzi și obosiți — pe platoul Alpilor unde zărim în adevăr o colibieară spre care ne grăbim.

O femeie sbărcită de bătrânețe, fără dinți ce sta în ușe, ne întreabă ce poftim. — Am venit să vedem și admirăm frumuseța renumitei păstorite ce se spune că ar locui aici pe Alpi și să numește Zenzi.

„Consună”, răspunde cu o căutătoară amărâtă bătrână, „Zenzi sunt eu singură”, și începe a înjura cât o lua gura crezând că noi voim se ne batem joc de ea când vorbeam de o rară frumusețe.

Pe cum de grăbiți ne-am dus să admirăm pe frumoasa păstorită, tot așa de grăbiți ne-am și depărtat ajungând abia noaptea târziu, uzi, osteniți și am-giți. acasă. Primul lucru ne-a fost să luăm cartea din care prietenul meu a cetit despre frumoasa păstorită.

Cetește din nou. Consună toate. — Clătinând din cap voind se arunce cartea, aruncă o privire pe pagina cu titlul. — Mă privește răsând și-mi spune în fine: „Noi am venit prea târziu, e adevărat, însă cartea e scrisă în anul 1850!”

„Cehii și tripla alianță”.

Sub acest titlu, ziarul de frunte semioficios din Berlin „Die Post”, în numărul de la 18 c. scrie un articol de fond, în care, după un extract telegrafic se spun și următoarele:

„Nici odată nu ne-am amestecat în politica lăuntrică a Austriei. Deoarece însă este vorba de tripla alianță, a tăcea simplu ar fi o slăbiciune.”

Articolul accentuează, că politica externă a Austro-Ungariei față cu Germania a fost în tot daună loială, deschisă și cinstită, ear în împăratul-rego Francisc Iosif tripla alianță are un reprezentat sigur și convins. Astfel că în direcțiunea aceasta, o năvală a Cehilor asupra alianței s'ar frânge în mod urit.

Articolul continuă apoi:

„O fi existând ici colea câte un bărbat de stat austriac, crezând, că Austria, în care cehimea cântă prim, poate trăi întocmai ca și până acum în cadrul triplei alianțe. Pentru imperiul german însă stă firm și tare principiul, că un stat care se ia după tendențele Cehilor, nu-mai poate fi aliat binevenit. Despre aceasta să nu și facă nici un fel de iluziuni politicieni d'acea cu capul străfului și cu: a face toate mușama. Politicianii din Austria ar trebui să se păzească, a se juca cu foc, numai și numai pentru a trece peste greutateile momentane.”

Foaia berlineză vorbește apoi de năpusirile necualificate ale foilor cehice asupra reprezentanței diplomatice a Germaniei în Viena și protestează contra aserțiunei, că această reprezentanță se identifică cu unele grupuri ale opoziției nemțești din Austrie.

ULTIME ȘTIRI

Din Albania.

Constantinopol, 20 Martie.

Dupa mai multe adunări ținute în diferite locuri, Albanezii au trimis sultanului adrese de supunere, în care declară, că au adus astfel de hotăriri, după care voesc să trăească în bune relațiuni cu creștinii și nici când nu voesc să se războească cu ei.

Ugron în Șimlău.

Ugron Gabor și-a dezvoltat Dumineca trecută în Șimleul-Silvaniei programul său politic, ale cărui puncte principale sunt: *Curte separată ungară, domnitorul să stee mai multă vreme în Ungaria; limba regimentelor ungare să fle cea maghiară, steagul de asemenea roșu-alb-verde; honvezimea să capete tunuri.*

Intră în delegațiuni.

Desvoltarea institutelor vechi autonome ale ferii, pentru-ca poporul să fie pe cât se poate independent față cu administrația de stat, al cărei adversar se declară.

Vama deosebită față cu Austria și Banca națională proprie a Ungariei.

Cultivarea simțului religios.

Votul universal secret.

Ziarele critică în diferite chipuri acest program.

Editor: Aurel Popovici-Barciann.
Redactor responsabil Ioan Russu Sirlann.

Biblioteca Noastră

Apare în Caransebeș.

Director: E. Hodoș.

Au apărut:

- Nr. 1 S. S. Secula, Realități și Vișari,
 Nr. 2. Iosif Balan, Iancu de Hunyad.
 Nr. 3—3. G. Coșbuc, Versuri și Proză.
 Nr. 5. Gr. M. Alexandrescu, Fabule alese.
 Nr. 6. N. Macovișteanu, Dela Sat, piesă teatrală pentru popor,
 Nr. 7. Zotti Hodoș, Intocmai! comedie franceză.
 Nr. 8—9. O. G. Lecca, Istoria Țiganilor.
 Nr. 10. E. Hodoș, Convorbiri Pedagogice.
 Nr. 11—12. E. Hodoș, Cântece Bănățene.
 Nr. 13. E. Hodoș, Cântece Cățânești, cu portr. lui T. Doda.
 Nr. 14. G. Crăciunescu, Copii de găsit, snoave.
 Nr. 15—17. Ios. Balan, Numiri de localități.
 Nr. 18—22. Zotti Hodoș, Poftă bună! Carte de bucate.
 Năde viitoare: Cercetări din Istoria Românilor bănățeni de P. Drăgălină.
 Partea I. Istoria Banatului Severin până la lupta dela Mohács.
 P. II. Severinul sub principii Transilvaniei până la căderea sa în mâinile Turcilor (1658).
 P. III. Resboaiele între Austria și Turcia pentru eliberarea Severinului
 P. IV. Inițierea regimentului valaho-illiric, mai târziu romano-banatic nr. 13. (1767—1872),

Părțile au să apară pe rând. Cei ce doresc să li-se trimită, sunt invitați a ne înștiința, ca să știm câte exemplare să tipărim. Volumele se plătesc numai după-ce au apărut. Direcția.

„Transilvania“, organul „Asociației pentru literatura română și cultura poporului român“. Director Dr. C. Diaconovich. Nrul de pe Nov. și Dec. are următorul Sumar: La Finea anului. Descănțele de dragoste (din Banat). Descănțele de deochiu. Statistica Românilor din Transilvania în 1733, de N. Togan. Din despărțiminte. Știința literatură și arta: „Revista Economică“ Anuarul financiar și conomic pe 1898, de Petra-Petrescu. Partea oficială.

Călindarul Minervei

Cel mai valoros și mai frumos calendar din câte au apărut până acum în limba rom.

Intreg cuprinsul e original.

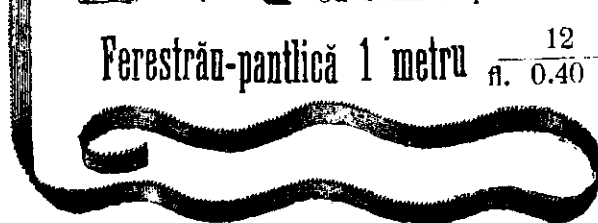
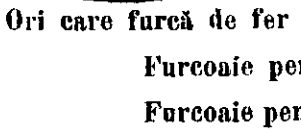
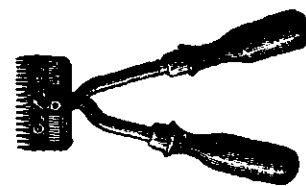
Cele mai minunate ilustrațiuni ce au ieșit din atelier tip. românesc.

Multe din ele reprezintă localități și porturi din Ungaria și Transilvania.

Călindarul acesta apărut în tipografia Minerva din București e atât de bogat în cuprins atât de frumos în cât ar fi o pagubă pentru preoții, învățătorii, notarii, avocații, medicii și toți inteligenții români. Dacă nu s'ar cumpăra acest călindar pe 1899.

Prețul 90 cr. trimis franco.

Se poate cumpăra dela Administrațiunea „Trib. Poporului“.

3063—10

Feară late de plag

calitate garantată cu semnul de lângă el.

C. F. J.

Foarfece de tuns caii

de Bariquand din Paris 1 bucată
fl. 1.80 2.10 2.45 2.85.

Căpcană (elucșă)

patentată pentru prins soboli (cârțițe) o bucată fl. 12 precum și tot felul de elucse (capcane) pentru prins gadine răpitoare și stricăcioase.

Așa numitele furci de fer (furcoi) americane

o bucată 2 3 4 coarne
0.24 0.32 0.40 cr.

Semnul furcoaelor C. F. J.

Ori care furcă de fer (furcoiu) care s'ar rupe în decursul unui an se ia înapoi.

Furcoie pentru fân 1 bucată 2 3 4 coarne
0.70 0.85 —

Furcoie pentru gunoi 1 bucată — 0.85 1.05 cr.

Cumpene de apă

25 30 40 50 60 c/m

1 bucată 0.60 0.65 0.70 0.75 0.80

Pile pentru ferestrău

Calitate garantată

Cu semnul păharului 1 Duzină 4 4½ 5 6 7 8"
fl. 1.76 2.10 2.50 3.30 4.25 5.45

Cu semnul epure 1 Duzină fl. 1.76 2.10 2.50 3.30 4.25 5.45

Ferestrău-pantlică 1 metru

12 15 20 25 30 m/m lățime
fl. 0.40 0.42 0.50 0.62 0.80 cr.

Toate uneltele pentru lucrări de lemn se găsesc la

Carl F. Jickeli, Sibiu (Nagy-Szeben)

Cataloage de prețuri (Preț-curent) se trimit la cerere

Se primesc comande pentru următoarele lucruri:

Circulare și prețuri-curente
NOTE

Opuri și Broșuri

Strada Aulich Nr. 1.

Strada Aulich Nr. 1.

Tipografia „Tribuna Poporului“, A. P. Barcianu Arad

Prețuri foarte moderate.

Diferite tipărituri pentru bănci
PLIOȘBI

Invitări, cărți de vizită, anunțuri funebre

Ori-ce comande se efectuează prompt.